

ביאורים

צריך להשתדל מאוד שלא לגרום לשחיקת הרצון במהלך התשובה. איך עושים זאת? חוזרים בתשובה רק על הרע ונלחמים ברצון שלנו לעשות רע. הרצון לעשות טוב נשאר ועוד יקבל תוספת חיזוק אם נשקיע בהעצמת הטוב שנמצא בתוך הרע. למשל: כנס זו מידה אסורה. אך יש בה נקודה טובה והיא חוסר אדישות. אדם אדיש אינו כועס. אין לו שום מוטיבציה לתקן את העולם. לכן, מחד אנו צריכים להלחם בכעס ומאידך לחזק את נקודה הטובה שבה והיא האכפתיות לסובב אותנו. בדרך זו הרצון הטוב שבנו יקבל חיזוק ממקום לא צפוי, מהנקודה הטובה שבמעשה הרע. ובכך הזדון, המעשה הרע, יהפך לזכות.

הרצון משפיע גם על החוכמה וההבנה. ישנם שני סוגי חוכמות; רגילה ועליונה. החוכמה הרגילה, כמו פיזיקה, מגיעה רק מלימוד והשכלה. החוכמה העליונה, שהיא הבנת הנהגת ה' בעולם, מגיעה גם מהזדהות. יש בדברים שאפשר להבין רק אם אנחנו חלק מהקבוצה. אי אפשר לנתח תופעות כאשר אנחנו מביטים מבחוץ. חרש אינו יכול להבין קבוצת רוקדים. בעיניו הם תימהונים שמתנהגים מוזר. הוא אינו יכול להבין מה המוזיקה גורמת לאדם, אלא רק אם ישמע מוזיקה ויצטרף לריקוד. כך האדם אינו יכול להבין את הקשר הפנימי בין כל חלקי הבריאה אם הוא לא נעשה חלק ממנה. כאשר האדם עושה את רצון ה' הוא משתלב בהרמוניה של הטבע העושה את רצון ה'. כל בעלי החיים והצמחים נאמנים לתפקיד שהבורא נתן להם. כך האדם יכול להשיג חוכמה עליונה, דהיינו להבין את החוכמה של הבורא בבריאת היצורים. כאשר האדם חוטא הוא מנתק את עצמו מההרמוניה של הטבע. הוא משקיף מן הצד על היצורים ואינו יכול להבין לעומק את מקומם ואת תפקידם. כשאדם חוזר בתשובה הוא חוזר לעשות את רצון ה' ומשתלב בתזמורת הגדולה בעולם עם המנצח הכולל, ריבונו של עולם.

בתשובה ישנם שני שלבים. השלב הראשון הוא 'סור מרע'. האדם מפסיק לעשות מעשים רעים. חייו עשירי המעשים הופכים לדלים עקב הפסקת מעשיו השליליים. בשלב השני, כאשר האדם התנקה, הוא מתחיל לעשות טוב. הוא מגלה כמה טוב טמון בו ואותו הוא מפתח. הוא מגלה שגם העבירות שעשה בעצם בנו את הרצון, ואותו רצון אדיר זה הוא מפנה עכשיו למעשים טובים. ומכאן חידוש מרעיש. ככל שהאדם עשה עבירות חמורות יותר ככונה תחילה, דהיינו במזיד, כך הם הופכים לזכויות גדולות יותר! הסיבה לכך היא שכדי לעשות מעשים רעים מאוד, כנגד מוסכמות חברתיות והמוסר הבסיסי, צריך רצון עצום. ככל שהמעשה רע יותר - האדם צריך רצון חזק יותר. כאשר האדם חוזר בתשובה הוא מסיר את המעשים הרעים אך משתמש ברצון העצום שבו לטובה. ולכן אנו מוצאים בעלי עבירות חמורות שהשתמשו בכוחם העצום לקדש שם שמים כאשר שבו בתשובה.

הרחבות

התשובה מהפכת את החטאים

המהפכת ממש את כל הַדְּוֹנוֹת לזְכוּיֹת. הגמרא אומרת "אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שזדונות (עבירות במזיד) נעשות לו (לאדם על ידי התשובה) כשגגות שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אליך כי כשלת בעוונתיך...' (הושע יד ב) אינני? והאמר (אכן? והרי אמר) ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות שנאמר 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה' (יחזקאל לג יט). לא קשיא (לא קשה) כאן מאהבה כאן מיראה" [יומא פו:]. הגמרא מביאה סתירה בדברי ריש לקיש - במקום אחד הוא אומר שזדונות נעשות לו כשגגות, ובמקום אחר הוא אומר שזדונות נעשות לו כזכויות. הגמרא מתרצת בכך שהדבר תלוי בסוג התשובה: תשובה מיראה הופכת את הזדונות לשגגות, ואילו התשובה מאהבה, שהיא תשובה עליונה יותר, הופכת את הזדונות לזכויות.

שאלות לדין

- האם הגדרת מהותם של הטוב והרע היא קבועה או שהיא משתנה מאדם לאדם?
- איך התשובה מהפכת את הזדונות לזכויות, והרי החטא כבר נעשה?

לרפואת גדעון בן ציפורה

ה. כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּתִשׁוּבָה צְרִיכִים לְהִגְדִיר בְּיוֹתֵר אֶת מְהוּתָם שֶׁל הַטּוֹב וְהָרַע, כְּדֵי שֶׁהַחֲרֻטָּה וְעִזּוּעַ הַרְצוֹן מִחַיִּיב לְשַׁלְּלָהּ וְיִפְלוּ רַק עַל הָרַע וְלֹא עַל הַטּוֹב. וְעוֹד יוֹתֵר, שֶׁצְרִיף לְבָרֵךְ אֶת הַטּוֹב הַנִּמְצָא בְּעִמְקֵי הָרַע וְלַחֲזֹק אוֹתוֹ - בְּאוֹתוֹ הַכַּחַ עֲצָמוּ שְׁבוּרָחִים מִן הָרַע, כְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה הַתִּשׁוּבָה כַּח פּוֹעֵל לְטוֹבָה, הַמְהַפֶּכֶת מִמַּשׁ אֶת כָּל הַדְּוֹנוֹת לְזְכוּיֹת^ו.

ו. הַחֲטָא סוֹתֵם אֶת הַהֶאֱרָה שֶׁל הַחֲכֵמָה הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁדָּרָךְ גְּלוּיָה בֶּא מֵצֵד יַחַס הַהֶרְמוֹנִיָּה הַמְתַּמְיָמָה שֶׁל הַנְּשִׂמָה הַמְפְּקֶרֶת^ז אֶל כְּלָלִיּוֹת הַהוּיָה כְּלָה וּמְקוֹרָה הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא מְתַגַּלָּה בְּאוֹתוֹ הַצְּנוּר שֶׁל הַנְּשִׂמָה, שֶׁהַדְּעָה וְהָרְצוֹן הֵם בּוֹ בְּאַחֲדוֹת מְחֻטָּבָה^ח. כָּל חֲטָא מְעַשֵּׂי קוֹרֵעַ הוּא אֶת הָאֲחֲדוֹת הָאֵיִדְאָלִית הַזֹּאת, מְעַמֵּיד הוּא אֶת מְעַגְל הַחַיִּים מְחוּץ לַה', וְאֵין הַהוֹפְעָה הַמְפַּפָּה כְּמַעֲנֵן זָה הוֹלֶכֶת שׁוֹב לְהַשְׁפִּיעַ לְאוֹתוֹ הַרְצוֹן הַמְּחַלְלֵה, עַד אֲשֶׁר יִשׁוּב וְנַחֵם, וְאוֹר הַתִּשׁוּבָה, לְפִי עֵרָף בְּהִירוֹת הַפְּרָתָה וְעִמְקֵי הַסְּכַמְתָּה, יִשְׁיב אֶת הַהֶרְמוֹנִיָּה לְאֵיתָנָה, "הַשִּׁיבָה לִי שִׁשׁוֹן יִשְׁעָה וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי".

ז. יֵשׁ חֲסָרוֹן בְּתַכּוּנַתָּה שֶׁל הַתִּשׁוּבָה הַנְּמוּכָה^ט, שֶׁהִיא מְחַלְשֶׁת אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם, וּפּוֹגְמַת בְּזָה אֶת אִישִׁיתוֹ. וְחֲסָרוֹן זֶה מִתְמַלֵּא הוּא, בְּאֲשֶׁר בָּאָה מִחֻשְׁבֵּת הַתִּשׁוּבָה לְגַמֵּר בְּשׂוּלָה, שֶׁהִרִי הִיא מִתְאַחֲדָת אֲז עִם הַתִּשׁוּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁכָּל עֵקֶר כְּנִתָּה הִיא לֹא בְּהַחֲלֵשֶׁת הַרְצוֹן וּבְשִׁבִירַת הָאִפִּי הָאִשִּׁי שֶׁל הָאָדָם כִּי אִם בְּאִמּוּץ רְצוֹנוֹ וְהַגְּבֵרַת הָעֵרָף שֶׁל אִישִׁיתוֹ, וּמִתּוֹף קָה - הַדְּוֹנוֹת מִתְהַפְּכוֹת לְזְכוּיֹת, "וּבְשׁוֹב רָשָׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה - עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה".

ח. הַתִּשׁוּבָה נוֹטְלַת אֶת הַרְצוֹן, שֶׁכְּבָר נִתְגַּשֵּׁם בְּמַעֲשָׂה^י וְקָנָה לוֹ כַּח הוּיָה שֶׁל גְּבוּרָה, עַד שֶׁשֶׁבֶר בְּעָזוֹ^י גַּם אֶת הַעֲזוֹ שֶׁל הַמוּסָר וְהָאִמּוּנָה, וּמְכַיֵּן שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹהִי מִתְעוֹרֵר^י יָפָה, וְהָרְצוֹן נֶעְקָר מְעַקְרוֹ, אֵינְנו חוֹזְרִים לְתַהוֹ^י כִּי אִם פּוֹעֵל הוּא בְּעָזוֹ עַל יְסוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם לְהַטְבִּיעַ בְּהוּיָה כְּלָה רְצוֹן כְּבִיר לְאוֹר וְטוֹב, וְזִדְוֹנוֹת נַעֲשִׂים כְּזְכוּיֹת מִמַּשׁ.

המהפכת ממש וכו' - באמצעות הוצאת הטוב שנמצא בתוך הרע. **יחס ההרמוניה המתמימה של הנשמה המפרכת** - צריכה להיות התאמה בין הנשמה הפרטית לבין כללות המציאות ושוורשה. **שהדעה והרצון הם בו באחדות מחטבה** - בצניור זה, רצונו, רמתו המוסרית של האדם, מאוחד ומחובר עם ידיעותיו. **מעמיד הוא וכו'** - מנתק בין נשמת האדם להארת הקודש שזורמת במציאות. **המחלל** - שנפגם מקדושתו. **התשובה הנמוכה** - תשובה שטחית כדוגמת יראת העונש. **מחלשת את רצונו** - האדם מאבד את האמון בכוחותיו ובא לכלל ייאוש. **נתגשם במעשה** - בעשיית חטא ועוון. **ששבר בעזו** - כדי לחטוא צריך עוצמה של עזות. **האור האלהי מתעורר** - בתהליך התשובה. **והרצון נעקר** - הרצון לחטוא. **איננו חוזר לתהו** - עוצמות החיים של החטא אינן נאבדות לריק.